

УДК 657

РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ

О. Л. Одолінський

студент 4 курсу, група ОА-42, навчально-науковий інститут економіки, менеджменту і права
Науковий керівник – старший викладач О. В. Зінкевич

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Статтю присвячено питанням недоліків стандартизації обліку резерву сумнівних боргів. Розглядаються трактування економічного змісту резерву сумнівних боргів, прийоми створення резерву сумнівних боргів за стандартами бухгалтерського обліку.

Ключові слова: резерв сумнівних боргів, принцип відповідності, індивідуальний метод, груповий метод.

Статья посвящена вопросам недостатков стандартизации учета резерва сомнительных долгов. Рассматриваются трактовки экономического смысла резерва сомнительных долгов, приемы создания резерва сомнительных долгов по стандартам бухгалтерского учета.

Ключевые слова: резерв сомнительных долгов, принцип соответствия, индивидуальный метод, групповой метод.

The article deals with the shortcomings of standardization of accounting provision for doubtful debts. We consider the interpretation of the economic content of the allowance for doubtful debts, tricks an allowance for doubtful debts accounting standards.

Keywords: allowance for doubtful accounts, correspondence principle, individual method, group method.

Тема теоретичного обґрунтування бухгалтерської природи резерву сумнівних боргів належить до тем, щодо яких багато хто, особливо розробники стандартів, мають різні, не узгоджені між собою точки зору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню теорії виникнення дебіторської заборгованості та практичним рекомендаціям для створення резерву сумнівних боргів приділено багато уваги у працях українських вчених, таких як: Ф. Бутинець, І. Губіна, К. Єрохін, О. Кушина, О. Леснікова, О. Короп, С. Голов, В. Кравченко, Л. Ямборко, М. Білик, В. Костюченко, А. Шаповалова, О. Федорченко.

Мета статті: дослідити регламентування обліку резерву сумнівних боргів, розглянути недоліки стандартизації резерву сумнівних боргів.

Виклад основного матеріалу. Існують різні трактування економічного змісту резерву сумнівних боргів. Ще недавно переважала ідея, що резерв сумнівних боргів є проявом принципу відповідності витрат доходам. Суть даного підходу полягала у тому, що сумнівні борги є наслідком політики продажу з відстроченням платежу. Таким чином, сумнівні борги – це породження зростання доходів. У такому випадку резерв сумнівних боргів показує ту частину доходу, яку не одержати від покупців. Дана методологія в бухгалтерському обліку фіксується в першу чергу на оборотах рахунків [1].

Водночас останніми роками провідні світові системи стандартизації використовують іншу методологію, а саме підхід, що розглядає бухгалтерську проблематику насамперед із

точки зору балансу. Цей підхід надає перевагу аналізу не оборотів, а їх сальдо [3]. Наразі резерв сумнівних боргів розглядають як механізм зменшення корисності (знецінення) активів. Сам феномен знецінення (зменшення корисності) активів зазвичай відносять до прояву принципу бухгалтерського обліку, відомого як обачність [2].

Розглядаючи ситуацію нарахування резерву сумнівних боргів при продажу продукції (товарів, робіт, послуг) в кредит з точки зору принципу відповідності витрат і доходів, можна зробити висновок, що його створення при наявності в балансі дебіторської заборгованості є необхідним, адже витрати на резерв сумнівних боргів обумовлені конкретними доходами, відображеними у звітному періоді. Але якщо оцінювати таку проблему з позиції зменшення корисності активів, то самого факту продажу в кредит для зменшення балансової вартості заборгованості недостатньо [3]. Потрібні додаткові факти, які прямо свідчать про те, що відповідний актив втратив частину своєї вартості. Це означає, що резерв сумнівних боргів нарахують за кредитом рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» лише в тому випадку, коли в бухгалтера будуть конкретні дані про зазнання збитку. Такими даними можуть бути, наприклад, відомості про те, що в покупця проблеми з платоспроможністю та проти нього подано позов про банкрутство або в юрисдикції, де зареєстрований покупець, сталася потужна фінансова криза. Якщо таких даних немає, то зниження вартості дебіторського боргу суперечитиме сучасним вимогам системи Міжнародних стандартів фінансової звітності. Дана схема знецінення боргових активів називається «моделлю зазнаних збитків». На нинішньому етапі реформування інтернаціональної системи стандартизації активно дискутується питання про перехід до іншої схеми знецінення – «моделі очікуваних збитків», поки вищеприписане правило зменшення корисності продовжує діяти [3].

Стосовно резерву сумнівних боргів Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [5] просто дає бухгалтерам певні вказівки, які вони мають виконувати. Ті алгоритми, які пропонуються в цьому стандарті українським бухгалтерам, свідчать про те, що вітчизняні стандартизатори не дуже схильні до аналізу теоретичних основ сучасного бухгалтерського обліку. Прийоми створення резерву сумнівних боргів, описані в п.8 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 [5], демонструють методологічну еклектику: вони представляють механізми реалізації концептуальних підходів.

У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 10 [5] наведені два основних принципи створення резерву сумнівних боргів – індивідуальний та груповий.

Індивідуальний прийом полягає в тому, що кожен суму дебіторського боргу бухгалтер розглядає персоніфіковано, виявляючи на дату балансу абсолютну суму, в одержанні якої він сумнівається (застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості) [3]. Такий спосіб зазвичай використовують невеликі підприємства, у яких кількість дебіторів незначна, і кожен суму бухгалтер може проаналізувати самостійно. Результати застосування даної методики, як правило, найточніші.

Груповий прийом полягає в групуванні однорідних заборгованостей і застосуванні до них відносного показника – коефіцієнта сумнівності. У цього методу згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 [5] є наступні варіанти:

- 1) визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- 2) класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- 3) визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років.

Система положень (стандартів) бухгалтерського обліку відносить статтю авансів виданих до дебіторської заборгованості. Це засвідчує рядок 1130 «Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами» у Балансі (Звіті про фінансовий стан) [4]. Однак п. 7 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 [5] вимагає

відображати за чистою реалізаційною вартістю тільки дебіторську заборгованість яка є фінансовим активом, а аванси до фінансових активів не належать. Аванси, на які спеціальний п.7 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 [5] не поширюється, слід відображати за загальним правилом – тобто за фактичною історичною вартістю без урахування резерву сумнівних боргів. В останньому абзаці п.11 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 [4] передбачено відносити безнадійну заборгованість одразу до інших операційних витрат: Дебет 944 «Сумнівні та безнадійні борги» Кредит 371 «Розрахунки за виданими авансами». В українській системі стандартизації витрат прийнято відносити резерв сумнівних боргів до інших операційних витрат: Дебет 944 «Сумнівні та безнадійні борги» Кредит 38 «Резерв сумнівних боргів». Але таке трактування не відображає економічної суті резерву сумнівних боргів, оскільки сумнівні витрати виникають саме у зв'язку із продажем. А це означає, що доречнішою було б класифікація відповідних витрат як збутових [3].

Висновок. Суперечливі положення П(С)БО 10 [5] не сприяють з'ясуванню проблем, пов'язаних з обліком резерву сумнівних боргів. Це вносить мішанину в бухгалтерські реєстри підприємств і значно підвищує їхні ризики. Тому недоліки стандартизації у сфері регламентації обліку резерву сумнівних боргів потребують відповідного усунення.

Список використаних джерел:

1. Нидлз Б., и др. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл: Пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. - 2-е изд., стереотип. - М.: Финансы и статистика, 1994. - 496 с.: ил. - (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту).
2. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: навчально-практичний посібник / [Величко О.Г., Голов С.Ф., Голубева С.А. та ін.]; за ред. С.В. Голова – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб», 2000. – 768 с.
3. Чалий І. Резерв сумнівного боргу / І. Чалий // Все про бухгалтерський облік. - 2013. - №114. - с. 6-14.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 року №73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 року №237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.